

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VI. — Štev. 16 (117)

UDINE, 16. - 30. SETTEMBRA 1955

Izhaja vsakih 15 dni

TO NI OD DANES!

V zadnjem času je zanimanje za Beneško Slovenijo močno zrastle, ne samo pri nas doma, marveč tudi pri naših laž-prijateljih in nasprotnikih. Ko se načenjajo razna vprašanja ali se piše o naših političnih, kulturnih in socialnih zahtevah in pravicah, vsi prislusneje in besede po svoje tolmačijo.

Prvo kar je, je začudenje naših nasprotnikov, češ, čemu se sploh načenjajo ta vprašanja, ko pa je ljudstvo v idiličnih in za počitnice pripravnih dolinah Benečije mirno in delovno? Zdaj pa da prihajajo v mestatorij, ki odpirajo ljudem oči; ki jih poučujejo o njih pravicah. »Saj se bo zgodilo, mi je potočila dama iz Vidma, »da ne bomo mogli še na počitnice v Režijo, ker tudi tam domačini pravijo, da so nam enakopravni.«

Takim ljudem, ki se čudijo, če kdo terja svoje človečanske pravice, češ, da jih doslej ni in da zatorej vuganja samo politikov, bi radi dali par besed v odgovor. Vprašali bi jih prav po domače ali morda ne obstaja Amerika, če na primer kdo še ne ve za njo? Tako je tudi s pravicami v Beneški Sloveniji. Če se jih ljudstvo ni zavedalo in jih terjalo, ker so ga namenoma puščali v temi in nevednosti, vprašamo, ali mar zato ne obstajajo več naše pravice? Ali morda če kdo zgubi svoj močnjček in se tega ne zave, ali je zato zgubil pravico do svojega denarja? Vsaka zdrava pamet pravi da ne.

Čemu bi torej v narodnem ali političnem življenju bilo drugače? Pravica ostane pravica tudi če se je njen nosilec ne zaveda ali je trenutno ne terja. Zato ni problem naših pravic šele od danes. Začel je že tedaj ko so naši predniki l. 1866. iojalno glasovali za novo Italijo proti absolutistični Avstriji. Beneški Slovenci takrat niso prejetli kakih priznanj za svojo politično odločitev. Obratno, okrajni komisar v Čedadu je 19. aprila 1869. razposlal vsem županom tajno okrožnico, kjer pravi, da se med ljudmi širijo slovenske tiskovine in katekizmi. »Si fatte mene ostilia, nadaljuje, je treba ustaviti in krivce ostro kaznovati.« To je bilo kaj čudno plačilo za zvestobo Italiji, da niso potem smeli Beneški Slovenci niti krščanske nauka se učiti v materinščini!

Seveda je potem v dolgih desetletjih v marsikaterem srcu ugasnila zavest na-

rodnosti, svoje kulture in svojega jezika. Zaradi tega pritiska ali nezavednosti pa ni ugasnila pravica in dolžnost, da se ta krivica nam popravi. Tu dostavimo pa še nekaj, kar bo komu dvignilo ušesa po koncu. Mi namreč pravimo, da bo morala sama državna oblast, z orožniki če ne bo drugače, PREPREČITI VSAKO USTRAHOVANJE proti Slovincem in CELO MLAČNE SLOVENCE SAMA PRISILITI, DA SE BODO ZAVEDLI SVOJIH narodnostno-kulturnih pravic!

Tudi ta upravičena zahteva ni od danes. Že leta 1907. je zastopnik tirolske italijanske manjšine poslanec in poznejši senator Conci zahteval v dunajskem parlamentu nekaj popolnoma upravičenega. Predlagal je, naj kot na Moravskem avstrijska država sama tudi na Tirolskem zaščiti italijansko manjšino tako, da prisili starše, da pošljejo otroke v svojo t. j. italijansko šolo in ne v nem-

ško. O tem se lahko bere v »Archivio per l'Alto Adige III, 1908.«

Iz teh dejstev povzemamo, da kar so popolnoma pravilno pred petdesetimi leti zahtevali za italijansko manjšino, to smemo in moramo terjati tudi mi danes. Pravica ne ugasne s časom in se ne menja s krajem!

Naše pravice niso od danes, so od vedno! Tudi borba za te pravice ni boj proti italijanstvu, marveč vekovito upravičena samoobramba. Vse tise, ki se bore za pravice svojega ljudstva, bi morala vsaka vlada šteti med zaslužne državne može, ne pa jih še zasledovati s policijo in zmišljenimi paragrafi. Le preko pravice, polne pravice v jeziku, šolstvu, gospodarstvu, samoupravi občin in dežele se zgradi most med dvema narodoma in kulturama. Dokler se pa to ne zgodi, si bomo šteli v sveto dolžnost preprečevati slehernega našega človeka, da boj za njegovo pravo ni umetno danes zmišljen, da je obstajal in bo trajal še, če ne bo zmagala razsodnost in poštenje tudi v odnosih do Slovenske Benečije!

Odbor za obrambo bivših partizanov Nadiške doline

Pretekli teden je bil ustanovljen v Vidmu Odbor za obrambo partizanov iz Nadiške doline z začasnim sedežem v Via Mazzini, 10. Odbor sestavljajo bivši partizani in politični preganjanci iz videmske, gorške in tržaške pokrajine. V objavo nam je poslal sporočilo, ki ga prinašamo v celoti.

Po desetih letih od zmage nad nacifašizmom je bila te dni položena pri državnem pravdništvu obtožba proti 57 bivšim partizanom Nadiške doline. Obdolženi so najbolj fantastičnih zločinov, popolnoma izmišljenih, kot veleizdaje, umorov, ugrabitve oseb, racij, oboroženega rop, požarov matičnih uradov itd.

Očitno je, da sledi to delo pobudi in daje nagrado dolgoletnemu prizadevanju znanih krogov, ki so na tem področju sodelovali z nacističnim okupatorjem in počenjali najograbnejše zločine nad brezbrambnim prebivalstvom in nad protifašističnimi borci.

Ta proces ne namerava samo udariti po partizanskih borcih in po ljudskem protifašističnem gibanju Nadiške doline, temveč hoče mnogo več. Prizadeti, okle-

vetati in obtožiti hoče samo protifašistično borbo za demokratične in socialne pravice v osvobodilni vojni.

Noben antifašist, noben dosleden demokrat ne more ostati brezbrizen in pasiven spričo tega poskusa, ki ga je torej treba z vso odločnostjo zavrniti, tako da tudi v prihodnje ne bi več prihajalo do podobnih procesov proti junaškim borcem odpora, ki so se v najtežavnejših okoliščinah borili za svobodo, za demokratične pravice in za bratstvo med narodi.

Na pobudo bivših partizanov in političnih preganjancev iz Trsta, Gorice in Vidma je bil ustanovljen odbor v obrambo partizanov Nadiške doline. Odbor ima namen, razširiti se z novimi pristopi in hoče spodbujati aktivno solidarnost sil odpora, antifašistov in vsega demokratičnega prebivalstva v obrambo krivično obtoženih borcev, obenem pa razkrinkavati spletke reakcionarnih in fašističnih krogov.

ODBOR ZA OBRAMBO PARTIZANOV NADIŠKE DOLINE

ukaz, ki vsebuje vse ukrepe za ustanovitev in poslovanje pristaniške uprave in tako vskladi sedanji položaj pristanišča s kriteriji prvih dvajsetih členov priloge 8 mirovne pogodbe.

Mednarodna konferenca, katero sklicuje italijanska vlada, ima namen posvetovanje z zainteresiranimi državami, zato da se okrepiti pristaniški promet v soglasju z določbami spomenice o soglasju.

PREDSTAVNIKI VIDEMSKE TRGOVINSKE ZBORNICE V LJUBLJANI

Predstavniki videmske trgovinske zbornice so na povabilo trgovinske zbornice v Ljubljani obiskali mednarodno razstavno vin in se ob tej priliki tudi razgovarjali o raznih pereh vprašanjih s predstavniki trgovinske zbornice v Ljubljani.

»PICCOLO TEATRO« IZ MILANA GOSTUJE V JUGOSLAVIJI

Milansko gledališče »Piccolo Teatro« gostuje že več dni po raznih mestih Jugoslavije, kjer je bilo povsod toplo sprejeto. Posebno navdušenje je pokazalo občinstvo na Reki, ko so uprizorili Goldonijevo komedijo »Hlapec dveh gospodov«.

GRŠKI KRALJ IN KRALJICA sta prišla na uradni obisk v Jugoslavijo, da bi tako vrnili obisk predsednika Tita. Ogledala sta si Srbijo, Hrvaško, Madžonjino in Slovenijo.

NOVI JUGOSLOVANSKI POSLANIK v Rimu dr. Darko Černe je zavzel svoje mesto dne 8. tega meseca. Pred odhodom je poudaril, da želi jugoslovska vlada iskrene prijateljske odnose z Italijo. Odnosi med obema državama morajo ustrezati prijateljstvu med sosedi.

Avstriji ne morejo pozabiti Južne Tirolske

Dne 5. septembra je poteklo devet let, odkar je v Parizu De Gasperi podpisal z avstrijskim zunanjim ministrom Gruberjem pogodbo o Južni Tirolski, po kateri je bil tej nemško govoreči pokrajini priznan poseben avtonomni statut.

Avstrijsko časopisje je tej obletnici posvetilo obširne članke in soglasno je mnenje, da italijanska vlada svojih obveznosti do južnotirolske nemške narodne manjšine ni izpolnila. Dunajski katoliški tednik »Der Volksbote« na primer kritizira izjavo predsednika vlade Segnija agenciji »United Press«, češ da je priseljevanje Italijanov na Južno Tirolsko pičlo in da je še vedno za domačine dovolj dela. Omenjeni dunajski list prinaša tudi podatke o naseljevanju Italijanov v to deželo. Leta 1918 je bilo na Južnem Tirolskem 242.000 Nemcev in 7122 Italijanov. Po prihodu Italije se je leta 1918 in 1919 izselilo okoli 20.000 Nemcev. Mnogo Nemcev se je izselilo tudi zaradi sporazuma med Mussolinijem in Hitlerjem; 70.000 teh se ni moglo vrniti niti po drugi svetovni vojni. Po naravnih zakonih bi se 7112 Italijanov lahko pomnožilo na 14.000; število Nemcev pa bi moralo narasti za 100.000. »Zelena knjiga«, ki jo je izdala italijanska vlada, navaja, da je na Južnem Tirolskem danes 345.000 prebivalcev, in sicer samo 214.000 Nemcev (30.000 manj kakor leta 1918). Naravni prirastek — razlika med številom rojstev in smrti — je pri obeh narodih enak. Kljub temu se je italijansko

prebivalstvo pomnožilo 20 krat, nemško pa skróčilo za eno šestino. Število Italijanov se je torej tako močno dvignilo vsled priseljevanja iz drugih pokrajin. Okoli ena šestina javnih uslužbencev je domača, ostalih pet šestin uradništva se je priselilo iz južnih krajev Italije. Naseljevanje je sistematično. V ta namen se gradijo in vzdržujejo nove tovarne z državnim denarjem; v njih se zaposlujejo priseljenci.

Nadalje omenjeni časopis izraža upanje, da se bo nova Avstrija po pridobitvi državne suverenosti in politično diplomatske svobode gibanja, energično zavzela za to, da bo italijanska vlada sporazum De Gasperi-Gruber do zadnje črke izpolnila, ker tudi za države velja dolžnost, da držijo dano besedo.

Kratke vesti

Mednarodna konferenca o tržaškem pristanišču

Italijanska vlada je povabila vlade Avstrije, Češkoslovaške, Nemčije, Jugoslavije, Švice in Madžarske, da sodelujejo na posvetovalni konferenci o prosti coni v Trstu, predvideni v Londonskem sporazumu o soglasju.

Že v preteklem januarju je vladni generalni komisar za Tržaško ozemlje izdal v smislu člena 5. sporazuma o soglasju

Note stonate

Il sen. Tessitori dedica alcune considerazioni al recente accordo italo-jugoslavo firmato ad Udine il 20 agosto per il regolamento del traffico di confine (vedi »Il Friuli« del 27 agosto sotto il titolo: »Noi gente di confine«).

E' appena il caso di rilevare, anzi di sottolineare il nostro dissenso quanto alla forma, allo spirito e al contenuto di dette dichiarazioni.

Non che noi si contesti in via formale il diritto elementare che ha ogni cittadino di discutere intorno a qualsivoglia problema, piccolo o grande poco importa; siamo ben lontani da simili pretese, anche nei confronti di chi, come appunto il Tessitori, eserciterebbe volentieri un analogo diritto di esclusiva nei nostri confronti.

Ma, vedi caso strano, il sen. Tessitori è membro del Governo e, per quanto siano piuttosto scarse o sommarie le nostre nozioni in materia, ci sembra inopportuno e sconveniente che un uomo di Governo manifesti pubblicamente le sue tesi in ordine a problemi politici di attualità che esulano e dalla competenza tecnica specifica di dicastero — Esteri e non Sanità! — e da quella più squisitamente politica che rientra, com'è noto, nelle attribuzioni di quell'organo collegiale che è il Gabinetto, quale vero ed unico responsabile dell'elaborazione dell'indirizzo politico generale.

Già ci è accaduto in passato di rilevare dalla stampa quotidiana delle osservazioni molto pertinenti a carico di taluni atteggiamenti del sen. Tessitori, ma allora in tema di autonomia regionale: quando, cioè, il sen. Tessitori si sostituì agli organi responsabili di Governo nell'indicare l'indirizzo da seguire in materia di ordinamento regionale.

Ciò che si dovrà fare e ciò che si dovrà abbandonare allo scopo di migliorare i rapporti di buon vicinato tra l'Italia e la Jugoslavia, è argomento che può essere proficuamente dibattuto tra i due Governi responsabili; e le condizioni alle quali potrà essere subordinato un tale miglioramento costituiscono pure argomento di trattazione diretta tra i due Governi.

Per quanto noi si sappia, il sen. Tessitori non è né ministro degli Esteri, né Presidente del Consiglio, né semplice cittadino: quindi, inanzitutto egli non ha la competenza di trattare queste questioni; ed inoltre egli non può, per ragioni di delicatezza e di responsabilità, dibattere pubblicamente tali questioni. Non si può stare a cavallo di una responsabilità governativa e di una libertà civica di espressione del proprio pensiero, per trarre profitto volta a volta dalla prima o dalla seconda: troppo comodo, in verità, egregio avvocato.

O forse dovremmo credere ad un'abile commedia con conseguente distribuzione delle parti? Governo legittimo da una parte con relativa posizione ufficiale; Governo fantasma o sottogoverno dall'altra e relativa posizione ufficiosa?

Sarebbe veramente inescusabile che la politica di uno Stato e di un Governo in materia tanto delicata dovesse restare influenzata da prese di posizione di uno o più uomini che premerebbero, per così dire, dal di fuori o dalla periferia che è poi la posizione del Friuli sotto molteplici punti di vista.

Noi non siamo affatto dell'opinione che gli interessi permanenti dello Stato abbiano qualcosa da spartire con le vedute personali del gruppo Tessitori e rispettive clientele locali, meno meno che essi coincidano con le loro notorie ambizioni.

Questa sorta di sezionalismo della politica statale non potrebbe alla lunga che essere sommamente pregiudizievole agli interessi attuali e futuri dell'Italia; senza dire poi che tale sovvertimento non trova posto nel sistema costituzionale italiano.

A parte ogni considerazione di principio in ogni caso doverosa in tale sede, resta il fatto singolare della soggettiva passionalità di codeste impostazioni, la

quale non si vede come possa conciliarsi con una politica responsabile.

Passionalità, per non essere più crudi, per non dire addirittura animosità!

Passionalità, ieri, quando ben altro era il vostro atteggiamento, vero, on. Tessitori? Passionalità ed animosità oggi con disinvolto capovolgimento della posizione in altri tempi sostenuta.

A nessuno sfuggirà il carattere velenoso di certe affermazioni che il sen. Tessitori si è lasciato sfuggire nel suo troppo poco meditato sfogo giornalistico.

Storture ed esagerazioni in perfetto stile di polemica sleale: infatti, dai nostri giornali trasparirebbe l'odio contro l'Italia, mentre dalle prose del Tessitori, del Pennese (alias Tigoli) e di tutte le penne celebri del fascismo risuscitato a nuova vita colerebbero come olio balsamico l'affetto svizzerato, la tenerezza per i popoli jugoslavi.

E poi resta la cattiva volontà di adeguarsi a situazioni di vera comprensione e di tolleranza reciproca; né bastano le ipocrite proteste e le untuose affermazioni del contrario; e resta, monumento insigne del ridicolo, il piagnucoloso patriottardo: ridicolo, beninteso, in bocca al sen. Tessitori (non ci bastano le forze per oggi per pensare agli altri!).

A noi poco importa che il senatore Tessitori sia passato da una sponda all'altra con la massima disinvoltura, e cioè da un acceso autonomismo dalle ricche e molteplici sfumature separatistiche ad un accomodante inserimento nel grande sistema burocratico centralista e centralizzatore romano: affar suo e suo il problema di coscienza che si pone, e goda se ne è contento.

Non faccia il profeta che, senza tema di ridicolo e senz'ombra di rimorso, voglia spacciare come medicine miracolose le sue formule lambiccate, che tanto la nostra mente si rifiuta e si rifiuterà sempre di accogliere anche solo per un istante tutta questa misera paccottiglia.

Ed avremmo finito, se non ci turbasse ora una considerazione marginale circa il pensiero e le gesta del nostro grande personaggio.

Vogliamo dire che in altro momento, non troppo distante dall'attuale, ci troviamo dinanzi ad un tema vitale e centrale per il Friuli e gli altri territori di confine ad esso contigui: l'autonomia regionale di diritto speciale; ebbene anche allora la cattiva coscienza del suo peccato di origine (l'autonomismo) lo spinse a complicare maledettamente le cose, ad alterare i dati giuridico-politici, ad inventare dati economici allo scopo di impedire l'attuazione letterale dell'art. 116 della Costituzione, e sempre sotto il pretesto di realizzare l'autonomia isolata del Friuli, trovando per tale opera numerosi collaboratori ad Udine, ma facendo larga messe di avversari da Pordenone a Trieste via Gorizia.

Ed oggi il medesimo personaggio ci offre un altro esempio di ottusità politica, di scarsa sensibilità, di carenza di quell'equilibrio e di quella misura che sogliono richiedersi agli uomini politici.

E' mai possibile che un uomo siffatto pretenda di dettare o perlomeno di ispirare la politica estera italiana?

Nessuno, vivaddio, ha intimato a Tessitori di smettere di far l'avvocato per assumere le funzioni di capo dei medici; perciò se tale nuova funzione non è in grado di assorbire tutte le sue preziose energie, che colpa ne abbiamo noi?

Se poi ne è addirittura scontento, non ne faccia colpa agli Sloveni che non c'entrano con le sue ambizioni ministeriali.

Ad ogni modo, ci sarebbe un rimedio: perchè non prova con le dimissioni dall'attuale carica? Forse gli potrebbe andar meglio ed in ogni caso noi gli prometteremo per la maggiore tranquillità del suo spirito di attenuare l'asprezza della nostra critica che voglia crederlo, è solo dettata dalla considerazione della sua qualità di uomo pubblico.

Navodila za izdajanje obmejnih propustnic

Videmske oblasti so poslale vsem tozadevnim organom na novih obmejnih prehodih na državni meji med Italijo in Jugoslavijo navodila, glede raznih propustnic in dvostranih izkaznic. Občine videmske pokrajine, ki so upoštevane pri izdaji propustnic so sledeče: Trbiž, Naborjet, Kluža, Dogna, Rezija, Brdo, Centa, Tipana, Neme, Ahten, Fojda, Tavorjana, Cedad, Sv. Peter Slovenov, Podbonesec, Sovodnje, Dreka, Grmek, Sv. Lenart, Srednje, Prapotno, Kvar, Sv. Ivan ob Nadiži in Manzano. Stalno naseljeni prebivalci zgoraj navedenih občin bodo lahko dobili:

a) štirimesečno propustnico za štirikratno potovanje na mesec z možnostjo obnovitve (člen 4 odst. 1. sporazuma). Veljavnost propustnice in število mesečnih potovanj bo mogoče povečati v skladu s potrebnimi prosilca, vendar je treba to posebej navesti v prošnji.

V prošnji je treba navesti prosilčev priimek in ime, očetovstvo, materinstvo, datum in kraj rojstva, državljanstvo, stalno bivališče, poklic, podatke iz osebne legitimacije (občina, številka in dan izdaje), prehodne bloke, občino, odnosno občine, kamor namerava prosilec potovati, kakor tudi če je potrebno, priimek in ime, datum rojstva otrok do 12. leta, ki potujejo v spremstvu prosilca.

Ker bo mogoče propustnico uporabljati samo skupno z osebno legitimacijo, se ne sme predložiti drugih dokumentov (vštevši potni list);

b) enoletno propustnico z možnostjo obnovitve za neomejeno število potovanj za zdravnike, veterinarje, babice, soferje prevoznih podjetij in bolnišnic, delavce in uradnike s stalnim delovnim razmerjem v jugoslovanskem obmejnem pasu do 10 km zračne črte.

Opremljena bo s fotografijo in z navedbo prosilčevih osebnih podatkov (člen 4 odst. 2. sporazuma).

Prošnje morajo točno vsebovati prosilčev priimek in ime, očetovstvo, materinstvo, datum in kraj rojstva, stalno bivališče, podatke osebne izkaznice (občina, številka in dan izdaje), obmejne bloke, kraj ter vzroke potovanja.

Prošnji se priložijo dokumenti o poklicu, navedejo vzroke potovanja v jugoslovanski obmejni pas ter predvidena zahtevana doba. Lastniki propustnice bodo morali priti do kraja po najkrajši poti.

1. Na področje stalnega bivanja se bo moral prosilec vrniti najkasneje naslednji dan po prestopu meje (člen 5. odstavek 1. sporazuma).

2. Z upravičenimi vzroki (delo, zdravljenje, družina in turizem) bo dovoljenje za bivanje na področju veljavno do enega meseca (člen 5. odst. 2. sporazuma).

a) Izkaznica za prehod kmetov (čl. 7, 11, 12 in 13 sporazuma) je veljavna eno leto in jo je mogoče obnoviti; opremljena je s fotografijo in z osebnimi podatki. Izda se spodaj navedenim osebam s stalnim bivališčem v zgoraj navedenih občinah, ki bodo hodili na zemljišča v jugoslovanskem 10-kilometrskem pasu. Imajo pravico do neomejenega števila potovanj za opravljanje kmečkih del. Pravico do izkaznice imajo:

1. Lastniki kmečkih nepremičnin, kamnolomov in kmečkih podjetij, po katerih je načrtana demarkacijska črta in ki so že imeli stalno bivališče na področju, kjer je sedaj njihovo imetje (1. odstavek čl. 7);

2. lastniki, ki ne pripadajo kategoriji, navedeni v prvem odstavku člena 7 sporazuma, zgoraj navedenega imetja ali kmetij v 10-kilometrskem pasu, (to so tisti, ki niso imeli stalnega bivališča na področju, kjer je ostalo njihovo imetje);

3. upravitelji nepremičnin ali kmetij, po katerih gre demarkacijska črta, če so upravljali zemljišče od 15. septembra 1947, do prekinitve pogodbenih odnosov;

4. koristniki zgoraj navedenih nepremičnin, ki so poročeni ali pa v sorodstvu z lastniki;

5. predstavniki pravnih oseb s sedežem na področju, o katerem govori prejšnji odstavek.

V prošnji je treba navesti ime in priimek prosilca, očetovstvo, materinstvo, datum in kraj rojstva, stalno bivališče (residenza), državljanstvo, družinsko stanje, podatke osebne legitimacije (občina, številka in dan izdaje), kraj potovanja, navesti je treba, če je lastnik, upravnik, koristnik ali predstavnik pravne osebe, kategorijo ter površino nepremičnine (gozd: ha, kv. m, pašniki: ha, kv. m, njive: ha, kv. m, vinogradi: ha, kv. m, druge kategorije); položaj nepremičnine; lastnika nepremičnine, trajanje pogodbe, obmejne bloke, priimek, ime in dan rojstva sorodnikov pod 12. letom, ime, priimek in številko izkaznice za prehod kmetov tistih sorodnikov, ki so stari nad 12 let, ime, priimek in številko izkaznice delojemalcev.

Obenem bo treba navesti število in vrsto živali, ki jih prosilec namerava odpeljati s seboj na delo ali na sezonsko pašo, dalje število in vrsto kmečkega orodja in prevoznih sredstev.

Prošnjam je treba priložiti dokumente, iz katerih je razvidno, da prosilec izpolnjuje enega izmed zgoraj navedenih pogojev.

b) Dovoljenje za prehod kmetov (člen 7, 11, 12 in 13 sporazuma).

Veljavno je za eno leto in ga je mogoče obnoviti. Izdano bo sledečim osebam:

1. sorodnikom, ki bivajo z osebami, katerim se bodo izdale kmečke izkaznice;
2. začasnim in stalnim kmečkim delavcem, ki imajo delovno pogodbo ali če jih sprejme osebe, katerim se izdajo kmečke izkaznice;
3. pastirjem, oglarjem in gozdarjem, ki

delajo na področjih, po katerih teče črta, ki loči obmejne cone ali če so na področju 10-kilom. pasa.

Dovoljenje za prehod kmetov je opremljeno s fotografijo ter osebnimi podatki.

V prošnji je treba navesti osebne podatke, številko kmečke izkaznice, na katero se podatki nanašajo, kraj posestva, priimek in ime lastnika in upravnika zemljišča ter obmejni blok.

c) Sezonsko dovoljenje za bivanje (člen 14).

Osebe, ki bi zaradi sezonskih delovnih potreb morale ostati na drugem področju več kot en dan, morajo imeti stalno sezonsko dovoljenje za bivanje, v katerem bo navedena številka izkaznice in propustnice za prehod kmetov, na katero se nanašajo. Veljavno bo največ za tri mesece in ga bo mogoče obnoviti.

V prošnji je treba navesti osebne podatke, številko izkaznice ali propustnice za kmete, lego zemljišča, gozda, pašnika, priimek lastnika, zaposlitev, kraj prehoda, kraj in dobo bivanja.

d) Posebna propustnica (čl. 15).

V posebno nujnih primerih ali zaradi upravičenih vzrokov se bo propustnica izdajala osebam s stalnim bivališčem v občinah 10-kilom. pasa.

S posebno propustnico bo mogoče bivati na drugem področju 10 dni z enkratnim prehodom in povratkom čez blok, kjer je lastnik posebne propustnice vstopil. Ta propustnica bo veljavna samo skupaj z osebno izkaznico.

Dovoljenje za prehod (čl. 16).

Stalno naseljene osebe v zgoraj navedenih občinah, ki želijo po krajši poti priti v sosedni kraj, bodo lahko dobile dovoljenje za prehod. Opremljeno bo s fotografijo, z navedbo dobe veljavnosti in prosilčevimi podatki.

To dovoljenje se bo izdalo tistim, ki ohajajo na svoje zemljišče, na službeno mesto in v svoje upravno središče, kakor tudi osebam, ki so zaposlene pri linijskih avtoprevoznih podjetjih in pri prevozu blaga.

V prošnji je treba navesti popolne prosilčeve osebne podatke, prehod meje in prehod ozemlja za potovanje od . . . v . . . , vzroke prehoda in progno, ki jo namerava prevoziti pri prehodu.

Prošnje za izdajo dokumentov je treba napisati na nekolokovanem papirju, takse so izvzete. Prosilec bo plačal samo stroške dokumenta.

Izračunali so, da bodo stroški za propustnico pod črko a), ki bo veljavna 4 mesece, znašali 35 lir, pod črko d) (enoletna veljavnost) pa 40 lir. Cena drugih formularjev bo pravočasno sporočena.

Prošnje za propustnico pod črkama a), b) in prošnje za dovoljenje za prehod, ki jih bo sprejemala goriška kvestura, je treba predložiti županstvu navedenih občin; izjema so stalno bivojajoči prebivalci goriške občine z okoliškimi vasmí, ki jih bodo morali predložiti skupno z osebno izkaznico Uradu za propustnice (soba št. 23) na kvesturi vsak delavnik od 9. do 12. ure.

Na županstvo naslovljene prošnje skupno z osebno izkaznico bodo poslane kvesturi s točno navedbo podatkov osebne legitimacije in vrsto zahtevanega dokumenta.

Prošnje za posebno propustnico, opremljene s posebno legitimacijo je treba osebno predložiti policijskemu obmejnemu uradu za goriški sektor, ki ima svoj sedež na goriškem centralnem kolodvoru.

Prošnje za izkaznice in propustnice za prehod kmetov, kakor tudi prošnje za sezonsko dovoljenje za bivanje, bo treba kakor doslej predložiti kvesturi (stalno bivojajoči prebivalci goriške občine) in komisariatu javne varnosti ter postajam karabinjerjev, če imajo prosilci stalno bivališče v drugih občinah.

Propustnice in izkaznice za prehod kmetov, ki so trenutno v rabi, bodo veljavne do 31. decembra 1955.

Zgoraj navedeni dokumenti bodo na podlagi člena 6. sporazuma poslani v vidiranje okrajnim ljudskim odborom v Jugoslaviji. Ker je osebna izkaznica veljavna tri leta, morajo prosilci paziti, da bo veljavna vsaj toliko časa kot zahtevani dokument. Otroci med 12. in 15. letom bodo morali imeti od občine izdano potrdilo o istovetnosti s fotografijo.

Ker bodo morali v uradih pregledati veljavnost osebne legitimacije in jo takoj vrniti lastniku, ne bodo sprejemali prošnji, ki jih bodo prosilci pošiljali po pošti.

SV. PETER SLOVENOV

Odtočni kanali u Ažli so potrebni

U preteklosti smo že povjedali kako potrebno bi bilo urediti u Ažli odtočne kanale zavoj zdravstvenih an higijenskih razlogov. Končno se bo tudi tu uredilo u kratkem. Kamunske oblasti so že začele proučevati načrte za nardit tisto djelo. Stroški za to moderno napravo bojo seveda precej veliki an zatuó bo muoral priti na pomuoč provincija.

TAKUO' JE PRAU

Na Mostu sv. Kvirina, kjer je križišče treh cjest, je automobil klub iz Vidma dau postaviti table, ki kažejo kje je telefon an kje so mehanične delavnice, ki popravnjajo motorna vozila.

Tuó je zlo pametno, ker u Nadiško dolino pride nimar dosti juških ljudi an marsikateri turist, ki bi rad telefoniru ali popravu auto, je muoru popravešvat ljudi za nasvete.

NOU KAPLAN

Dne 4. septembra je paršú u Špeter nou kaplan don Fermo Picco. Par sprejemu so ble navzoče use više špjetarske autoritadi.

PODBONESEC

Ove prometni nesreči

Preteklo nedeljo popudne se je u Tarčetu pargodila prometna nesreča, ki bi lahko imjela buj hude konsekvence. Na njekšem ovinku stá se zaletjela s svojimi motocikli Aldo Maršeu iz Landarja an Kostaperaja Jažef u Dolenjega Barnasa. Maršeu je muoru iti po pomuoč k kamunskemu mjedihu u Podbonesec, Kostaperaja pa so muorali pejati u čedadski špitau zavoj poškođb po obrazu. Oba motocikla sta razbita.

Tud Cedermac Valentin iz Zapotoka je muoru iti h mjedihu po pomuoč, ker je padu iz motocikla zavoj slabe cjest.

GORJANI

UPRAŠANJE PRIKLJUČITVE BREGA H BARDSKEMU KUMUNU

Ne bá formana 'dna komišjon kumunal, ki na má kompit delimitati teritorih, ki o če beti priključen skupaj z vasjo Breg bardskemu kumunu. Zainteresirani

REZIJA

Uspešen nastop rezijanske folklorne skupine

Meseca avgusta se je v Spilimbergu vršila velika folkloristična manifestacija, katere so se udeležile folklorne skupine iz Spilimberga, Aviana, Čente, Humina, Lučnika pri Gorici in Rezije. Rezijanska folklorna skupina je imela največ uspeha, saj je prejela prvo nagrado.

Rezijanska narodna noša in ples »rezijanka«, ki ga plešejo ob igranju na posebne vrste čitarok, so res nekaj posebnega in zelo spominjajo na običaje starih Slovanov, oziroma se močno razlikujejo od furlanske folklore. Ker je torej rezijanska folklorna neka posebnost, naj bi jo Rezijani še bolj pogostoma uveljavljali v svetu.

GORENJA ČRNEJA. Pred dnevi je šturma Jakob padu iz bicikle, ker je zgubu kulibrijo. Par padcu se je močno udaru na ustnice an se bo muoru zdraviti 16 dni.

BRDO

Iz Preture

Pretor iz Čente je kondańou Fratte Domenica iz Njivice na devat mjesce parazona, ker je žalu javnega funkcionarja, na 15 dni zavoj nemoralnega vedenja an na 10.000 lir multe zavoj pijanosti.

CJESTA TER-BELI POTOK

Pokrajinska uprava (Amministrazione Provinciale) ne preuzela nase speže za pokomodati cjesto Ter-Beli potok. Do te dečizjoni ne paršú zavoj tega, ki ta cjestá na se obrenče tu slabih kondicjonah an kumunji (Brdo an Rezija) po tikerih na peje, no njemajo soute za morjeti to djelo narditi, ki to če koštati najmanj 100 milijonu lir.

ZAVRSKE JAME

Pretekli tjedan je paršila tu našo vas skupina znanstvenikov gledat naše jame. Med njimi so bli še raprezentanti Avstri-

no morejo se obarniti tej komišjoni za podati eventualne propuoste.

MALI OBMEJNI PROMET

Judje iz našega kumuna so reštali zlo ardo zavoj tega, ki Gorjani e bi von izpuščen od pasu za mali obmejni promet med Italijo an Jugoslavijo. Zračno gorjanski kumun o nje daleč od kunfina več kuj deset kilometre, zatuó to bi tjelo beti jušto, ki autoritadi no se interesajta zak' no bodi še naš teritorih priključen u pas za mali obmejni promet.

TAVORJANA

Dobili bomo novo šuolu

U teh dneih je dau naš kamun u zakup (na apalt) gradnjo nove šuole u Tavorjani. Djelo je preuzelo gradbeno podjetje Enrik Tosolini iz Špeta. Nova šuola bo zlo moderno nareta, imjela bo šest učilnic an bo stala na športnem igrišču. Djela se boju u kratkem začela.

CEDAD

U videmski špitau so muorali na hitro pejat Segala Alessandra an njegovo ženo Gujon Marčelo, ker sta zboljela zavoj zavžitja pokvarjenih jedi.

NEME

U HIŠI JE PADLA

Sedemdesetletna Evelina Ceschia iz Nem je u hiši takuoč nerodno padla, de si je zlomila čampno ного an se bo muorala zdraviti u videmskem špitau dva mjesca.

TIPANA

UIGIO FILIPIĆ NOU ŠINDIK

Dne 19. t. m. so se zbrali tu Tipani naš može za zbrati novega šindika, zak dosedanj e dau dimišjoni, zatuó, k' o se obrenče tu Franciji na djelo. Največ vote e venesu Uigio Filipić taz Viskorše, direktor od škuol dole u Njemah. Za novega asešorja so zbrali Uigia Zvanoča taz Platš.

Odnjetá giunta kumunal na je formana od tjeih može: Uigio Filipić - šindik, Noacco Kostantin, Sedola Uigio - Zvanočo, Zussino Evgen - Duóvič, Šimic Pio asešorji. Asešorji suplenti no reštaju Tomasino Elio an Filipić Tilio.

PREGLED OBMEJNIH PREHODOV, KI JIH DOLOČA VIDEMSKI SPORAZUM

SLOVENSKA PISANA BESEDA

O najnovšem slovenskem slovstvu

Leto 1941 je bilo v zgodovini slovenskega naroda velik mejnik in to je bilo tudi v razvoju slovenskega pisanja. Slovenija je prišla do kraja pod tujo oblast, ki ji je hotela zbrisati slovensko lice in uničiti njeno kulturo. V tistem delu, ki je prišel pod Italijane, je smelo životartiti le to, kar se jim ni zdelo nevarno. Prenehali so izhajati skoraj vsi literarni listi. Vendar to leto se je začelo tudi osvobodilno gibanje. Naš tisk, ki se ni maral ukloiniti, je moral preiti v ilegalno, v skrite tiskarne na zasedenem ali pozneje od partizanov osvobojenem ozemlju. Z osvobodilnim gibanjem je sodelovala večina slovenskih pisateljev, celo vrsta jih je odšla tudi v partizane, več jih je za svobodo dalo življenje. Nekateri so bili zaprti, nekateri ustreljeni ali so izhrali v taboriščih, drugi so padli kot partizani.

Največ odmeva je narodnoosvobodilni boj zbudil v poeziji, ki je bila tudi najbolj pripravna za take čase. Izražala je to, kar je narod na splošno čutil, in spodbujala človeka, da je vzdržal v trdih neizmernega trpljenja in bojev, ki so se morali končati z zmago in osvoboditvijo slovenske zemlje. Napisanih pa je bilo tudi nekaj dramatskih del, prizorov, enodejank in tudi daljša igra, primerna za partizansko gledališče. Za pisanje pripovedne proze je bil čas malo pripravljen, zato je njena žetev iz teh let pičila. Literarna dela so se širila v prepisih ali v nešteti listih, v zbornikih in samostojnih knjižicah. Kako številni je bil ta tisk, so pokazali šele pregledi po osvoboditvi, dasi je med neprestanimi premiki, zasledovanji in boji marsikaj šlo po zlu. S snovjo iz teh let pa se še zmerom ukvarja vrsta naših pisateljev, zraven nje si le počasi utira pot v pisanje življenja, ki danes obdaja slovenskega človeka.

Oboroženi odpor proti tujcem je pomladil tudi najbolj slovečega, takrat že starega in bočnega pesnika OTONA ŽUPANČIČA. To kaže njegova bojovita pesem iz prvih mesecev partizanskega nastopa. Z njo je povedal, da pesnik ne more stati ob strani, ko gre za življenje njegovega naroda, ko se ta narod bojuje za pravico, ampak da mora s svojo pesmijo stopiti med tiste, ki se v gozdovih pripravljajo, da bodo pogladi tujca iz dežele. Za to pesmijo so se zvrstile še druge o hudih dneh trpljenja, dvomov in vere v zmago, ki jo je utegnil tudi dočakati in opevati. To žetev je zbral v knjižici ZIMZELEN POD SNEGOM, objavljena pa je tudi v zborniku VEŠ, POET, SVOJ DOLG, ki je izšel leto dni pred njegovo smrtjo 1949. Eno pesem je posvetil tudi očaku slovenskih pesnikov IVANU TRINKU, simbolu trdoživosti našega rodu za mejo. V knjigo so sprejeti tudi njegovi članki, s katerimi je spremljal slovensko javno življenje po vojski, med drugim nevarne tuje nakane okoli Trsta.

Pravi in najbolj znan partizanski

pesnik pa je MATEJ BOR. Pod tem imenom je bil skrit Vladimir Pavšič, ki je pravzaprav goriški rojak, saj se je rodil v Grgarju pod Sveto Goro. Ker pa se je kmalu potlej začela prva svetovna vojna, so se njegovi preselili na Štajersko. Pred drugo vojno je pisal največ o gledališču, pesniško ime pa si je pridobil v partizanih, ko je 1942 izdal knjižico z značilnim naslovom *Previharimo viharje*. To je tudi prva pesniška zbirka v jugoslovanskem partizanskem tisku. Borova pesem je sprva hrupna revolucionarna obtožba nasilja, ki so ga počenjali okupatorji nad slovenskim ljudstvom, ko so izseljevali slovenske vasi, požigali, pobijali ljudi in jih mučili. Zraven pa je kazala na svobodo, ki bo zrasla iz trpljenja in krvi naših ljudi. Med bojem, v katerem so mu sovražniki ubili tudi ženo, se je pesnik umiril v spoznanju trdega časa, skozi katerega se je reševal s svojo voljo do življenja. Tudi nekaj iger je napisal v partizanih, med njimi so takrat in po vojski najbolj igrali *Raztrganec*, ki prikazuje, kako so se v partizanske vrste vrivali gestapovci. Pesmi in igre piše tudi danes, napisal pa je tudi scenarij za film *Vesna*, ki je imel doslej od vseh slovenskih največji uspeh.

Poleg Mateja Bora je najbolj znan partizanski pesnik KAREL DESTOVNIK - KAJUH, ki je prevzemal človeka s svojo prisrčnostjo. Njegovi preprosti verzji o skupnem trpljenju in boju za prostost, o talcih ali o materi podelga partizana so ga že med vojsko zelo priljubili. Ta mladi pesnik, ki je šel v hribe še kot študent, se je udeležil nevarnega pohoda na Štajersko, kjer so se morali prebijati skozi premočne sovražne vrste, in na tem pohodu je 1944 padel prav blizu svojega rojstnega kraja.

V gozdove je prišel tudi MIRAN JARC, ki je bil ravno na transportu v italijansko taborišče, pa so partizani tisti vlak ustavili. Kmalu nato pa je poleti 1942 padel. V partizanih je bil TONE SELIŠKAR, eden najbolj znanih socialnih pesnikov. Tu je napisal več pesmi, po vojski pa med drugim partizanske zgodbe *Mule*, napisane za mladino, ki je Seliškarka že prej poznala po raznih povestih. Tudi MILE KLOPČIČ, prav tako znan kot socialni pesnik, se je udeležil partizanskega boja. Tu je napisal spodbudno igro *Mati*, ki so jo takrat veliko uprizorjali. Zbral pa je tudi za dve knjižici *Pesmi naših borcev*, v katerih je objavil pesmi manj znanih ali čisto neznanih pesnikov iz teh let. Marsikateri od teh verzov so ne samo zanimivi, ampak tudi pretresljivi, na priliko tisti, ki jih je napisala preprosta ženica s Primorskega o partizanskem kurirju. Od mladih, ki so se v glavnem šele tačas uveljavili in po vojski izdali zbirke pesmi povečini s snovjo iz narodnoosvobodilnega boja, so vredni omembe PETER LEVEC s svojimi jasnimi in spodbudnimi verzji, FRANCE KOSMAČ, ki je oblikoval svoje vtise s

TRGATEV

Kvaliteta an dobruota vinskega pardjelka zavese od dostih reči: klima, pozicijon ronka, zemlja, sorte, obdelovanje an posebno trgatev.

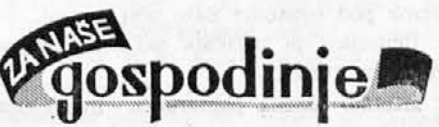
Do trgatve grozduje zdreleje, pardobi-va cukor, zgubja kislino an veča sortno karakteristiko. Samo iz dobro zdrjelega grozduja se morejo ušafat pouna an harmonična vina. S popraviljanjem mošta an vina, s cukranjem an razkisanjem se tuó ne da pardobit.

Grozduje je zdrjelo, kar je grozduo pecelj olesen (paršü tard ku les), ali kar so ratale par bjelih sortah jagode prosojne (transparenti), par čarnem grozduju pa use jagode lepuó farbane, jagodni sok pa sladke, de se sparjemajo parsti.

Grozduje dobro zdreleje, če je jesen topia an suha. Usak ljep an sončen jesenski dan poveča cukor u grozduju za okuoli en kuart percenta. Dažeuno vreme ob zdreruleju djela gnitje grozduja an poslabša kvaliteto an tud zmanjša kuantiteto pardjelka.

Poznamo tele sorte gnilob:

1. surovo gnilobo, če začne gniti nezdrjelo grozduje; iz tajšnega grozduja se ušafa zlo slaba pičaja;
2. kisló gnilobo, ki jo djelajo razne žuželke (insetti), ki jagode razjedajo an pljejo iz njih sok. Kislognilne jagode so svetlorjave farbe an njese dobre; trjeba jih je par trgatvi vreó proč;
3. plemenito gnilobo, če postanejo ja-

Konzerviranje fižola za zimo

Ljetos bo višno ostalo dosti nezdrjelega fižola u jeseni, zatuó je trjeba mislit, kakuó ga boste konzervirale za zimo. Zeleni fižol lahko konzervirate s kisanjem kakor jezé ali rjepo. Trjeba ga je dobro stlačiti an potlé zaliti s 5% slano vodo. Gledati muorate, de je fižol dobro opran. Zatuó je pru, de fižol daržite nekaj ur u vodi, ki jo večkrat menjate. Potlé fižol raztresite na mizo an na čisti pod, de se osuši. Kar je fižol suh ga dejte u veliko posodo an suhega zmječajte s soljo an ga pustite stati 48 ur. Potlé ga ložite u loncé, steklenice ali škafe, ga zalijte s slano vodo an postavite na hladno. Fižol je u nekaj mjeschih že dobar za solato. Prej ku ga nucate ga operite u frišni vodi, de ni preveč slan.

pohodov u umirjeni sonetni obliki, JOZE BREJC, ki je kazal največ muhavosti, ali IVAN MINATTI, ki ima od teh še največ daru in samostojnosti, saj se je takrat ni ogibal melanholičnih tonov.

(Nadaljevanje sledi)

gode, pa tudi cjeli grozdi zavoj mokre jeseni plesnivi (mufovi). Iz tajšnega grozduja se izdeluje narbuojshe vino, tuó je desertno vino, ki je zlo sladkuó.

Če je gnilega grozduja dosti, se tuó pobere pred glauno trgatvijo. Vино iz tajšnega grozduja se imenuje »podberina«.

Trgajte samo ob ljepem vremenu. Zguodaj zjutraj, dok je še rosa, ne začnite s trgatvijo, de z roso ne pride u mošt nepotrebna voda; če je pa slana, ušafate iz ohlajenega grozduja preveč marzu mošt, ki ne začne ob pravem času vreti.

Grozduje se rježe z nuozam ali še buojs s škarjami u čiste lesene posode. Če nje- ste podbjerali, muorate par glaumi trgatvi separat zdravo grozduje od gnilega. Usak grozd je trjeba pregledati an proč odrzejat suhe, nezdrjele, zelene, tarde jagode. Z brentami odnesite grozduje iz ronka u stiskalnico.

Trgatev muorate opraviti sistematično, zguodnje sorte potargajte prej, pozne buj pozno.

Djelo u sadounjaku, njivi an kjeti

U sadounjaku fargajte samo zdrjelo sadje, redno pa pobjerajte odpadlo an čarvivo sadje. Prekopajte zemljo okuoli sadnega drevja, za poznejšo zeleno gnojenje. Konc tega mjesca obrezujte sadno drevje an uničujte drevesnega črva z železno nitjo ali pa takuó, de u jamo daste nekaj bombaža, namočenega u ogljikovem žveplecu ali bencinom an jamo potlé zataknete.

Na polju začnite s parpravljanjem zemlje za setu pšenice. Parpravite tudi zdravo an razvito sjeme. Pšenicu muorate pred setvijo razkužiti (dižinfetirati), tuó se pravi, de muorate na semenu uničit use kali boljezni. Tuó se nardi z raznimi dižinfetanti u prahu. Za 100 kil semena je potrebno 150 do 200 gramu preparata »Caffaroc«.

U kjeti muorate umiti an dižinfetirati sode, grozdni mlín an stiskalnico (torkil). Kar je kjet dobro očiščena, jo muorate še zažveplat, potlé jo zračite ob toplih urah. Posebno na čistost sodou muorate gledati. Od čepov se ne smije cediti vino, ker se na zraku spreminja u kis. Ne ovijajte čepov s cunjami, ker se tam nabjerajo bacili, ki lahko pokvarjajo vino. Prej ku ulijete mošt ali vino u sod pogledejte, če je čist an zdruo.

Kislíca na trauníkih

Kislá trava na trauníkih povje, de u zemji parmankuje japna ali de je zemlja preveč mokra. Kislíca daje slab fuotar, zatuó naj bi usak gospodar skarbú, de bi jo uniču. Tuó se narbuj naredi takuó, če traunik pognojite u jeseni z desetimi

Kakuó obrjezat parkle k ravam

Najprej porježite parkle na zadnji nogi. Če krava ni vajena udigovat zadnje noge, ji ovijte okuol noge nad koljenom lač (zanko) u katjero utaknete klin. Z obračanjem klina zanka nimar buj stiska nogo, takuó de jo živau pusti uzdignit.

Če parkel ni preveč zanemarjen, lahko roženo steno obrježete tudi s ščipalnimi klješčami. Če pa je parkel zanemarjen an se je nabralo že tarkaj nepotrebne roževine, de je s ščipalnimi klješčami ne morete več porjezati, jo odsjekajte z dietom. Kravo postavite na tardo tla an potlé z dietom odsjekajte nepotrebno roževino, de ušafa parkel pravilno formo.

Kar je parkel na okuoli obrjezan, je trjeba obrjezat še podplat. Parkel položite na leseno klado, z ročnim rezilom pa rježite plast za plastjo predebele roževine. Te ni na peti, a jo je nimar več pruoti špici parkla. Po tjem se tudi ru-najte par obrjezovanju. Kar ste z dietom an ročnim rezilom porjezali nepotrebno roževino, zgladite use ostre robove še z rašpo.

kuintali japnena prahu na hektar. Drugo ljeeto je trjeba pognojiti s 600 do 700 kg Thomasove žilindre na hektar. Po gnojenju s Thomasovo žilindro bojo kislíco izpodrinile dobre trave z djeteljo. Če pa se kislíca razraste na trauniku zavoj prevelike mokruote, je traunik trjeba osušiti — skopati kanale.

Žvinoreja

Ali živina nuca sol?

Sol je potrebna za živino ku za človeka, če jo nucate u pravi mjeri. Sol pomaga, de želodec buj lahko predeluje težkuó prebavljiv fuotar, zatuó zbuja apetit, pomaga transformacijon an živina ostane zdrava an močna. Preveč soli pa ne smijete dajati. Tuó bi lahko škodovalo. Živina, ki dobiva preveč soli, je močno žejna an zatuó popije dosti vode an gre tudi večkrat na vodo. Prebava (digestione) je slabša, pride do infjamacijoni črevesa an do driske. Živina malo pojé, shušja an učasih tudi kajšna živau pogine. Živinozdravniki pravijo temu »dolgotrajno zastrupljenje s soljo«. Preca ku živina ušafa drisko, ne dajajte več soli. Sol draži želuodec an črevesja. Zatuó se runajte po tjem, naj odrasla živina ne ušafa na dan več kakor samo eno žilico soli.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmtr
Tiska: Tiskarna L. Luccheal - Gorica

CIRIL KOSMAC

TISTEGA LEPEGA DNE

Tistega lepega dne je bila pomlad že zdavnaj za gorami. Pobralla je, kakor pravimo, šila in kopita, jih zmetala v svojo pisano košaro, pograbila locenj, stopila na pobočje in potegnila iz doline svoj široki plašč ter ga vlekla počasi više in više skozi hoste in čez gmajne na visoke pologe, v severnejše kraje, kjer so jo pričakovale kmetije s smehom in hrepene- njem, kakor na pragu čakajo otroci mater, ki je stopila v vas po ščepec soli in jim nemara prinese kos pekovskega kruha in prgišče cedel. V dolini so bile vijolice in trobentice, kadeče se brazde in prva detelja že lanski sneg. Tudi tista široka, skorajda nekam zaletala podjetnost, ki spomladi kmete naravnost obse- de, da hkrati grabljo za delo na vseh koncih in krajih in da se jim od same pridnosti marsikaj kar zdrobi med ša-

pastimi rokami, se je prav tako že zdavnaj umiknila umernim kretnjam in preudarnemu ravnanju. Kolkje so s klju- ni naganjale zakasnele in cendrave piščance, ki bi se še radi držali materinih peruti, samozavestno so počepale na gnezda, zmesle jajca in jih razvpile po vsem dvorišču, če že ne po vsej vasi, da so srboriti petelini na praznem gnojišču prekinili bitko, prisluhnili in se oglasili s spodbudnim odobravanjem.

Po dolini se je zleknilo poletje z zelo resnim in važnim obrazom, kakršnega ima v svojih najlepših letih mati, ki ji na videz ni več do norčij, čeprav se ji v prvih rahlih gubicah okrog sočnih ustnic še zmeraj skriva prikrit nasmeh, ki jo hudomušno izdaja, da bi se še rada široko smejala, bleknila kaj norčavega in se zavallila po travi kakor otroče, če bi se

to spodobilo in če bi ne nosila pod srcem dozorevajočega sadu.

Kajpak, bilo je poletje, poletje čez in čez, pravo poletje, saj so bile noči tako kratke, da je fant komaj utegnil v temi postaviti lestvo k oknu svoje čee. Jutra so bila polna ptičjega petja in vriskanja kosecv; ko je sonce zajadralo po sinjini, so bile kose že zdavnaj smolnate in arnica je ležala v dolgih ravnih razovnicah po senožetih.

A da je bilo res poletje, je najzgovorneje pričalo to, da se je Kihova Jera komaj še spominjala, kaj si je to pomlad polomila. Če jo je pri maši ženica z drugega konca vasi pobarala: »Kako pa kaj, Jera, ali si se tudi letos kaj polomila?« je seveda takoj rekla: »Kakopak!« in to celo z nekakšnim užaljenim ponosom, čes: »Glejte jo no, kje se je pa ta vzela!« Preden pa je lahko povedala, kaj si je zlomila, je dobro premislila, potegnila v nos prežo tobaka, pogledala v nebo, zamizala in rekla: »O, letos sem si pa samo nogo izpahnila; še besede ni vredno!« Ta Kihova Jera namreč, bogu bodi potoženo, se je vsako pomlad, ko se je zmrazil samo pri vrhu odtallila, spodrsnila v strmeh lazu, se po zadnji plati zapeljala po strmini, oplazila med potjo kake tri grme in šele potem telebnila čez suhi zid

na klanec, kjer je po navadi obležala z zlomljeno nogo ali roko, drugače si je pa vsaj kaj izpahnila. Ampak zaradi tega si ni nihče beil las: taka je bila pač nje-

na stara navada in stara navada je žeste mesar, toda opravljal je tudi padar- lezna srajca, kakor pravi pregovor. Stopil so po Čarja, ki je bil sicer neke vr-

ske posle. In Čar je prišel, slekel suknjše, si zavihal rokave in zgrabil Jero za nogo, Kih pa jo je prijel okrog pasu. Potem sta vlekla vsak na svojo stran trmasto in vztrajno toliko časa, dokler ni kost spet skočila na mesto, ki ga ji je določila božja previdnost. Ko je bila operacija pri kraju, je Kih najprej prebral Jeri levite, ki so primerni za take prilike — seveda je bilo vse le bob ob steno —, nato pa je skuhal Čarju črne kave in mu natočil drnulovega žganja. Čar pa si je s široko kretljivo brisal pot in kričal, da se je hiša tresla. Ob tej priložnosti je kupil tudi par prašičkov. No da, odkrito rečeno, je prav za prav čakal na to, da si bo Jera kaj polomila, čes kaj bi človek po nepotrebnem dvakrat grizel kolena in se spenjal v tako nazarensko strmino.

Tistega lepega dne pa je bila Jera že navsezgodaj na nogah. Z bliskovito naglico je poropotala po bajti, kakor pravijo pri nas kuhi, pometanju, pomivanju in podobnim hišnim opravkom. Pri tem seveda ni treba še posebej poudarjati, da ji je mleko vzkipeo, da je prismočila žgan- ce, da je pri pometanju z eno samo što- rasto brezovo metlo dvignila tak prah, kakor bi osem mlatičev mlatilo fižol, in da ji je pri pomivanju posoda venomer

(Nadaljevanje na 4. strani)

za naše mlade bralce

France Beuk:

PASTORKA IN MESECI

Zivela je žena, ki je imela dve hčerki. Ena je bila njena edinka, druga pa najdenka, pastorka. Svojo hčer je zelo ljubila, a pastorko je mrzila. Da bi jo bila mogla utopiti v žlici vode, utopila bi jo bila. Ni je mogla videti niti s koncem očesa, za vsak nič jo je kregala in tepla. A naj jo je še tako mučila, je bila zdrava in trdna ko dren. Njena hčerka pa je bila bolehná in šibka ko bilka.

Ko je mačeha to videla, ji je bilo hu-

starica. »Kjer je sila, tam ni pravice. Poslušaj, da te nekaj vprašam. Kateri meseci v letu so najlepši in kateri najgrši?«

»O, dobra moja babica,« je odgovorila deklica, »vsi meseci v letu so lepi. Ni ga med njimi, ki bi bil grd.«

»Hodi z bogom, otrok,« so dejali meseci. »Hodi in bodi blagoslovljena! Pri vsaki besedi, ki jo spregovoriš, naj ti pade zlatnik od ust.«

Deklica je zajela vedro vode, odšla do-

pa takisto niso dosti boljši. Pa kaj hočemo! V njihovih rokah smo, naredijo z nami, kar jim drago.«

»Da si prekleta!« so vzkljnili meseci. »Pri vsaki besedi, ki jo spregovoriš, naj ti pade kača od ust.«

Donesla je deklica vodo in spregovorila — glej, ob slednji besedi ji je kačica padla od ust.

Ko je njena mati to videla, je zalomila z rokami in zavpila: »Zakaj, hčerka moja, ti padajo kače od ust? Zakaj ne letijo od njih zlatniki, kakor onile psički, tvoji prisestri? Joj, hčerka moja, kakšna sramota, kakšna nesreča!«

Pastorka poslej ni bilo več obstanka pri mačehi. Odšla je po svetu. Ni je skrbelo, da bi umrla za lakoto, ker so ji zlatniki padali od ust. In ker je bila do brega srca, je vse, kar je imela, delila z ubožci.

IVAN CANKAR:

Pomaranče v šoli

Imeli smo mlado učiteljico; spominjam se, da je imela črne lase in črne oči in bolno, rumeno polt. Poklicala me je po imenu in me vprašala: »Koliko je ena in ena?«

Vprašanje se mi je zdelo smešno in razžaljivo hkrati; kajti reči bi bilo treba: »Kolik je ana in ana?« — in nadalje: čemu izprašuje o rečeh, ki jih ve že vsak otrok pod mostom? Zato sem molčal.

Učiteljica je poiskala prijetno prispodobno in vprašala:

»Koliko je ena pomaranča in še ena pomaranča?«

To drugo vprašanje se mi je zdelo še veliko bolj nespametno. Preden sem shodil, sem znal o veliki noči prav dobro šte-

SREČKO KOSOVEL:

Kraška jesen

Sladka črnina, polni grozd,
jagode se v dežju bleščijo,
v dalji temneva borov gozd,
topoli pod hribom šumijo, šumijo.

Šumeča prihaja v vršanju lip
jesen; topole in hraste uklanja;
mi smo v vinogradu, drugi so v hramu —
vsak si po svoje otopnost odganja.

GIOVANNI VERGA:

UBOGA ČRNOGLAVKA

Nekoč sem videl ubogo črnoglavko zaprto v kletki. Bila je plaha, žalostna in bolehná. Prestrašeno nas je gledala in se stiskala v kot. Poslušala je veselo petje drugih ptičkov, ki so žgoleli na zeleni trati ali pod sinjim nebom in jim sledila — lahko bi dejali — s solznim očesom. Toda ni se upala upreti, ni poskušala zlomiti žice, ki jo je priklenila v ječo. In vendar so jo njeni čuvaji, ljubeznivi otroci, imeli radi. Njena bolest jim je bila v zabavo, žalost pa so ji poplačevali s krušnimi drobtinami in s prijaznimi besedami. Črnoglavka, uboga revica, se je skušala ukloniti. Ni bila nehalna in jim ni zamerila svoje bridkosti, saj je kljub svoji otcznosti skušala po-

zobati nekaj prosa in krušnih drobtin, pa jih ni mogla použiti.

Cez dva dni je povesila glavico pod perut, naslednje jutro pa so jo našli otrplo na tleh njene ječe.

Uboga črnoglavka je bila mrtva! In vendar je bila njena skodelica polna. Umrla je zato, ker je bilo v tistem telesu nekaj, kar ni živel samo od prosa, in je trpelo še zaradi nečesa drugega, ne le zaradi lakote in žeje.

OTON ZUPANCIC:

Zvečer

Dedku pa nocoj je dosti
Jože malega norosti:
»Caki, če ne boš zaspal,
bodem te bavbavu dal!«

»A kako od črne gore
k naši hiši griti more?«
»Dolge on noge ima:
z gore sem — koraka dva!«

Plamen iz očíj mu šviga,
vedno jezen z repom miga,
v lice črn, v telo zelen,
s sabo nosi koš pleten.

Pa po svetu vsepovsodi
po zločesto deco hodi —
»Oh, jaz ne bi rad žel z njim —
glejte, dedek, me — že spim!«

ti pirhe in pomaranče, posebno tiste, ki so jih dobili bratje. In zoprno mi je bilo, da so se ji vlekle besede iz ust kakor med iz satovja. Zato sem molčal.

Vsa nestrpná je vzkljnila: »Kaj nisi nikdar jedel pomaranč?«

Tisti »jedelja« me je udaril kakor s kladivom: nisem vedel ne kako in kdaj — samovoljno mi je planilo z jezika: »Jedna jedelj-pomaranča in jedna jedelj-pomaranča sta dve jedelj-pomaranči!«

In učiteljica me je postavila v kot.

JANKO GLAZER:

Nova šola

Ko prvič stopate v ta lepi hram,
li veste, kdo sezidal ga je vam?
Tak hram sezidajo stoteri:
z lopatico zidarskih rok ga sto počasi, s trudom dviga nad zemljo,
a eden snuje, misli, meri.

Nobeden prvi in ne zadnji ni,
vsi so graditelji, zidarji vsi,
vse ena skupnost druží: delo.
Tako se skupno skupni dom gradi —
tako nekoč gradite tudi vi,
da delo vaše bo uspelo!

L. N. TOLSTOJ:

Lev in lisica

Lev se je postaral in ni ujel več nobene živali. Zato je sklenil, da si bo pomagal z zvijačo. Zavlekel se je v votlino, legel in se hlinil, da je bolan. Zverji so ga prihajale obiskovat, on pa je slehernó, bodisi veliko bodisi majhno, ki je stopila

v jamo, pobil in požrl. Lisici pa se je le zazdelo, da ni vse tako kot bi moralo biti. Zato postoji pred vhomom v brlog in kar oddaleč zavpije: »Kako, lev, kako ti gre?«

Lev odgovori: »Slabo! Toda zakaj ne stopiš naprej?«

Lisica pa reče: »Zato, ker me sledovi svare: mnogo živali je šlo noter, le ven nobena.«

UGANKE

Črno na belem,
med platno zajeto.
Mrtvo je, a vendar
seznanja te s svetom.

Trdo je in v zemlji,
a vendar ni kamen.
Črno je, a rdeče
če vržeš ga v plamen.

TISTEGA LEPEGA DNE

(Nadaljevanje s 3. strani)

uhajala iz rok pa tudi iz sklednika, kar se je pa sicer dogajalo sleherni dan že dolgo vrsto let. Potem je stekla do kurnika, dala mimogrede Pazju, ki se je smukal okrog njenega krila, nekaj koristnih naukov, postala na tnaln in pogledala s svojim špičastim, s tobakom zadelanim nosom v sonce. Tega seveda ni storila, da bi presodila vreme, pač pa da bi lahko kihnila. In čudo božje, res je kihnila, in sicer približno tako vreseče, kakor zavriška smrkavec na gmajni, ki se šele uči te prelepe umetnosti. Nato se je vrnila v bajto, skočila v sobo, odprla skrinjo, potegnila iz nje črno pikčasto obleko, kakršne nosijo stare ženske na kmetih, in se začela oblačiti. Ko je stopila v kuhinjo, jo je Kih začudeno pogledal in dejal:

»Kam te pa hudič spet nese?«

»Oh, Ivanc, to si moram pa res ogle dati. To bo taka —« je rekla, ampak kar naenkrat je spet zamižala, dvignila glavó in kihnila Ivancu naravnost v obraz.

»Vsaj stran se obrni, baba!« je zaner-

gal in si pomencal oči, ki so ga ostro začemele.

»Saj nisem vedela, da bo kaj. Sama ne vem, kakšen dan je danes. Pravi blagoslov; že trikrat sem kihnila,« je veselo drobila in že iskala tobačnico v neskončnih gubah svojega širokega nabranega krila. »Kaj sem že hotela reči?« je nadaljevala. »Saj, ta Nanca je pač taka. Vsako figo ti obesi na veliki zvon. Če bi bila jaz v njeni koži, bi se tako potuhnila, da bi me živ krst ne zavohal. Pa še s peto mašo! Jezus no, ali je res treba takih komedij!«

»Saj, in da bo komedija še večja, moráš še ti nesti tja svoj kljun!« je dejal Ivanc. »Kar leti, kar leti, samo glej, da ne prideta dve nazaj!« je še dodal. Ta navset je bil vsekakor umesten, če že ne krvavo potreben, kajti Jera je skočila iz bajte in se zakadila po strmini, kakor bi kaj ukradla. Pazi jo je glasno opomnil s svojim vresečim laježem, Ivanc pa se je rajši okrenil od doma, da bi ne videl, kako bo njegova boljša polovica vsak čas pomerila pot ali pokazala mejnike, kakor pravijo pri nas, če se kdo kar na vsem lepem pogrne po tleh.

Pa saj se ji je tudi res mudilo, kajti

njeno bistrovidno oko — znano je namreč, da starim kmečkim ženicam njuhane nezasišano krepki vid — je že zapazilo nekaj črnih pik, ki so se bližali cerkvi, ki je kakor pohlevna kura čepela v kotlini na razpotju dveh dolin; prav tako je seveda ujela štiri črne postavice, ki so se naglo pomikale po beli cesti. Bil si Peskarjev Ludvik in njegovih trije bratje. Ludvik je bil v temnomodri obleki in v kričče rjavih čevljih; taka je bila takrat najodličnejša fantovska moda. Ozek vratnik iz kavčuka mu je oklepal tenki vrat in na vozlu belega, že nekoliko zamazanega metuljčka je bila uvezena skromna rdeča rožica. Ta metuljček in voščena roža, ki jo je imel zataknjeno v gumbnici, sta pričala, da je namenjen po čisto določenem opravku. Njegovi bratje pa so bili v prazničnem fašističnem kroju, v škornjih in kapah, ki so jim po strani čepela na debelih glavah. Spredaj sta korakala Ludvik in Nande, za njima pa sta jo Modest in Zanut strumno in odločno ubirala s svojimi krivimi nogami, kakor bi jahala nekakšne nevidne pritlikave konje. Vsi štirje so se držali sitno kakor petek in so trdovratno molčali; nekoliko nemara zaradi slovesnosti, hi kateri so bili namenjeni, največ pa zaradi tega, ker se je Ludvik z vsemi štiri-

mi otepal svojih bratov, češ da bodo s svojo prisotnostjo — in to celo v teh črnih capah — spravili vse v slabo voljo, če že ne pride do pretepa. Toda rodoljubni bratje se niso dali ugnati v kozji rog — in Nande, ki je bil caposquadra, je vzneseno govoril o domovini, o državni zavesti, o manifestaciji za skupno misel, kar je treba še posebej podčrtati, in o podobnih otrobih, ki jih podobni ljudje, kadar koli nanese prilika, tako radi vežejo tudi po naši mili domovini.

Približno ob isti uri so v drugo soteski stopili iz hiše stari Pečan, njegova hči Nanca in sinova Nace in Rudi. Umito jutro je prijazno sprejelo njihove umite obraze, toda ti obrazi so bili neprijetni prav zaradi tega, ker so bili tako lepo umiti. Dokaj jasno so pričali, da se še niso dobro otrešili vseh sitnosti, ki se naberejo v kmečki hiši, kadar se je treba opraviti za nevsakdanjimi opravki. Pri Pečanovih je bilo že prejšnji dan vse križem kražem. Nanca se je vrtela po hiši, kolikor je bilo še v njeni moči. Likala je, čistila, pomerjala, obleko in težko soplá. Na peči pa je neprestano regljala mrtvoudna Pečanka, ki je lahko migala samo z desnico in z jezikom, s tem poslednjim še prekleto naglo. Delila je nauke, se pritoževala, oštevala in kričala, kakor bi se

bil ves ta direndaj dvignil samo zaradi njene malenkosti. Toda tudi pri Pečanovih so imeli staro navado, da namreč stari Pečanki niso odgovarjali, ker so iz lastnihkušenj vedeli, da bo še najprej nehala, če ji ne bodo skakali v besedo. Podoreharjeva Pavla, najboljša šivilja v vasi, je imela polne roke dela, da je morala pustiti popolnoma vnevar tako zanimivo povest, kakor je »Črna žena«, čeprav jo je usoda ljubezni, ki se je pletla med nesrečnim Petrom in ciganko Nigano, neverjetno zanimala. V kuhinji pa se je motovillila Padarjeva Hedvika, ki se je kakor nalašč pred nekaj dnevi vrnila iz Milana, kjer je »služila«, kakor so se odrasli izražali vpricho otrok. Dala je za nekaj maš, šla k spovedi, se zjokala v cerkvi — in je seveda v teh težkih in sitnih dneih ponudila svoji šolski tovarišici svojo izvežbano roko. Mesila je, pekla in pentljala potice, skubila kokoši in piščance ter še vsaki dve minuti skočila v izbo in s svojim strokovnjaškim očesom pregledala obleko, navsetovala gubo ali narobek, da bi Nancin trebuh ne prišel tako do veljave. Pavla, ki je bila sicer pohlevno dekletce, se je našobila:

»Zakaj ste me pa klicali, če Hedvika več ve?«

(Nadaljevanje sledi)